

DOI 10.51558/2490-3647.2025.10.1.111

UDK 81'42:316.774:004.8(497.6)"2024"

Primljeno: 16. 03. 2025.

Izvorni naučni rad
Original scientific paper

Nedim Livnjak

JEZIČKE MANIFESTACIJE EMOCIONALNOSTI U BOSANSKOHERCEGOVAČKOM MEDIJSKOM DISKURSU O UMJETNOJ INTELIGENCIJI

Ovaj rad istražuje jezička i retorička sredstva kojima se iskazuje emocionalnost u bosanskohercegovačkom medijskom diskursu o umjetnoj inteligenciji. Korpus čini 15 novinskih članaka objavljenih u decembru 2024. godine na portalima Media.ba, Klix.ba, Vijesti.ba, Avaz i Oslobođenje. Analiza se zasniva na kombinaciji kvantitativnog i kvalitativnog pristupa unutar diskursnolingvističkog modela DIMEAN, uz fokus na intratekstualni nivo (leksičko-stilsku i semantičku analizu). Rezultati ukazuju na prisutnost i eksplicitne (direktno imenovane emocije i vrijednosni sudovi) i implicitne emocionalnosti (metafore, personifikacija, hiperbole, semantički kontrasti), pri čemu se potonji oblici javljaju češće. Uočeno je kako se javni diskurs o umjetnoj inteligenciji kreće između naglašavanja potencijalne koristi (revolucionarno unapređenje ljudskih djelatnosti) i zabrinutosti (opasnost gubitka poslova, nepredvidive posljedice). Citiranje autoriteta poput Billa Gatesa, Geoffreya Hintona i Lise Kudrow dodatno pojačava emocionalnu dimenziju, jer se javni stavovi tih ličnosti prenose na recipijente. Buduća istraživanja mogla bi obuhvatiti veći uzorak i duži period kako bi se detaljnije ispitala dinamika razvoja diskursa o umjetnoj inteligenciji.

Ključne riječi: emocionalnost; umjetna inteligencija; diskursnolingvistička analiza; bosanskohercegovački medijski diskurs

1. UVOD

Tema ovoga rada je analiza jezičkih i retoričkih sredstava kojima se iskazuje emocionalnost u bosanskohercegovačkom medijskom diskursu o umjetnoj inteligenciji. Cilj rada je utvrditi koja se jezička i retorička sredstva najčešće koriste za iskazivanje emocija i vrijednosnih stavova prema umjetnoj inteligenciji, te objasniti kako ona djeluju na kreiranje njenog medijskog imidža. Polazeći od pretpostavke da se emocije i evaluacije ne javljaju samo u vidu eksplicitnih izraza, već često i implicitno dolaze do izražaja, osnovno istraživačko pitanje rada glasi: koje jezičke i retoričke prakse se najčešće koriste za izražavanje emocionalnosti u bosanskohercegovačkom medijskom diskursu o umjetnoj inteligenciji, te kako ih kategorizirati? U skladu s tim, struktura rada je sljedeća: U teorijskom dijelu (poglavlja 2 i 3) najprije se predstavlja umjetna inteligencija u savremenom kontekstu, a zatim se daje teoretski okvir lingvističke analize emocionalnosti i objašnjava distinkcija između eksplicitne i implicitne emocionalnosti u diskursu.

Zatim se u četvrtom poglavlju detaljno opisuje korpus i objašnjava metodologija. Uvodno možemo reći da korpus obuhvata 15 novinskih članaka objavljenih tokom decembra 2024. godine na portalima Media.ba, Klix.ba, Vijesti.ba, Avaz i Oslobođenje, odabranima zbog njihove popularnosti i raznolikosti. Izdvojeno je 45 relevantnih primjera u kojima se umjetna inteligencija ekspresivno tematizira. Analiza na intratekstualnom nivou prati konkretna leksičko-stilska sredstva (eksplicitni i implicitni izrazi emocionalnosti), dok se na transtekstualnom nivou razmatra kakvo se znanje o vještačkoj inteligenciji generiše i dijeli u bosanskohercegovačkom društvu i koje emocionalne komponente čine to znanje.

Peto poglavlje predstavlja empirijski dio rada u kojem se predstavljaju rezultati kvantitativne analize (prikaz kategorija i njihove učestalosti) i kvalitativne analize (analiza konkretnih primjera: eksplicitni evaluativni izrazi, metafore, semantički kontrasti, personifikacija, hiperbola) na intratekstualnom nivou.

Posljednje, šesto poglavlje čini sam zaključak u kojem se sumiraju glavna saznanja vezana za analizu na intratekstualnom nivou, ali daje i uvid u znanje na širem, transtekstualnom nivou – naglašava se, dakle, kakvo se znanje o umjetnoj inteligenciji formira u bosanskohercegovačkom društvu na osnovu dijela analiziranog diskursa.

2. UMJETNA INTELIGENCIJA DANAS

Umjetna (vještačka) inteligencija u savremenom kontekstu predstavlja dinamičnu i društveno kontroverznu tehnološku inovaciju, o kojoj mediji i stručnjaci diskutuju u rasponu od entuzijastičnog prihvatanja do izražene zabrinutosti. Spieß (2024: 363) navodi da se pojam „Künstliche Intelligenz”¹ javlja još 1960-ih godina² u medijskim debatama, a 1984. godine se čak pojavljuje i u zapisnicima njemačkog Bundestaga. Iako termin nije nov, ono što je, kako ističe Spieß (2024: 363), specifično za aktuelni trenutak jeste izrazito brza evolucija umjetne inteligencije – činjenica koja u velikoj mjeri utječe na način na koji se o ovoj tehnologiji govori u javnom diskursu.

U današnje vrijeme javno mnijenje ostaje podijeljeno po pitanju da li su roboti, mašine i chatbotovi prijatelji ili neprijatelji ljudskog roda (Miladinović 2023). Dio ove kontroverze proizlazi iz činjenice da je umjetna inteligencija dugo bila povezivana s naučnom fantastikom, dok danas svjedočimo ubrzanju primjeni tzv. dubokog učenja (eng. *deep learning*)³ u realnom životu – od autonomnih vozila, preko personalizirane nastave, do medicinskih aplikacija (ibid.). Upravo ova podijeljenost čini bitan dio savremenog diskursa o umjetnoj inteligenciji. Postavlja se pitanje da li ona samo donosi napredne mogućnosti ili se približavamo distopijskom ishodu u kojem tehnologija izlazi izvan ljudske kontrole. Dok jedni naglašavaju njenu korist (npr. u obrazovanju ili medicini), drugi upozoravaju na rizike poput preuzimanja ljudskih poslova. Sve to ukazuje da umjetna inteligencija nije samo tehnološka nego i prvorazredna društvena tema. Upravo zbog toga kompleksnost diskursa o umjetnoj inteligenciji danas zaslužuje sveobuhvatna lingvistička, ali i interdisciplinarna istraživanja, jer način na koji se o njoj govori oblikuje i percepciju budućih pravaca njenog razvoja.

3. EMOCIJE I EMOCIONALNOST IZ LINGVISTIČKE PERSPEKTIVE⁴

Lingvistička istraživanja (Schwarz-Friesel 2008, 2013; Fiehler 2011; Pociask 2022) pokazuju da emocije nisu puko afektivno stanje koje se odvija izvan sfere jezika, već da su

1 Njemački termin za umjetnu inteligenciju.

2 U DWDS korpusu novinskih tekstova, pojam umjetna inteligencija se prvi put spominje 1964. godine (Spieß 2023).

3 Deep learning (duboko učenje) se može definirati kao vid mašinskog učenja koji koristi višeslojne neuronske mreže za simulaciju složenog procesa donošenja odluka ljudskog mozga, omogućavajući računarima da samo stalno uče iz velikih količina neobrađenih podataka (up. Holdsworth, Scapicchio 2024).

4 Iako su istraživanja manifestacija emocionalnosti interdisciplinarna, u ovom radu će se zbog prostorne i sadržajne ograničenosti tematizirati samo lingvistička perspektiva.

izrazito povezane s jezičkim strukturama i komunikacijskim praksama. Prema Schwarz-Friesel (2008) emocije predstavljaju složene mentalne procese koji djeluju kao dinamični evaluacijski sistemi znanja, oblikujući percepciju, donošenje odluka i cjelokupno funkcionisanje pojedinca u društvu. Pritom jezik, pored toga što prenosi već postojeća emocionalna stanja, aktivno učestvuje i u njihovoj konstituciji i regulaciji. Emocije se, dakle, unutar određenog diskursa artikulišu, oblikuju, proširuju ili transformišu (ibid.).

I Pociask (2022) veže emocije direktno s pojmom diskursa i naziva ih *diskursivnim praksama*, pri čemu posebno naglašava da su emocije i diskurs dvostruko međusobno povezani: diskurs indikuje emocije, a emocije indikuju diskurs. Naime, ako određena društvena ili politička tema ima visok konflikti potencijal (tzv. *agonalni centar*), ona prirodno budi snažna emocionalna stanja. U isto vrijeme, upravo te emocije postaju „gradivni element” diskursa, utječući na njegov smjer, dominantne narative i upotrebljavani jezički repertoar (ibid.).

U tom kontekstu i Fiehler (2011) ističe društveno-aktivnu prirodu emocija i napominje da one nisu samo individualno iskustvo, već se oblikuju i transformišu pod utjecajem kulturnih normi i konvencija. Ova društvena regulacija emocija naročito je vidljiva u medijskim tekstovima, gdje se jezičkim sredstvima – eksplicitno ili implicitno – sugerše kako bi se čitalac trebao osjećati ili reagovati. S tim u vezi, u nastavku rada napraviti ćemo distinkciju između eksplicitne i implicitne emocionalnosti.

3.1. Eksplicitna emocionalnost

Prema Schwarz-Friesel (2013), emocije u jeziku mogu biti eksplicitno označene, odnosno imenovane npr. *strah, sreća, zabrinutost* i sl. Ovdje se često radi o upotrebi imenica koje direktno označavaju neko emocionalno stanje. Međutim, one mogu biti i eksplicitno iskazane evaluativnim izrazima (npr. *opasno, izvanredno* i sl.). U ovim slučajevima se ne navodi sama emocija (*strah* ili *radost*), već se predmet/osoba/pojava atributivno opisuje na način koji jasno otkriva vrijednosnu ili emocionalnu orijentaciju emitenta. Oslanjajući se na Bühlerov (1934) model jezičkog znaka (Organon-Modell), može se kazati da prvi slučaj (eksplicitno označavanje emocija) korespondira sa reprezentacijskom funkcijom (jezički znak kao simbol), dok se u drugom slučaju (eksplicitno izražavanje emocija) radi o ekspresivnoj jezičkoj funkciji prema kojoj je jezički znak simptom (up. Schwarz-Friesel 2013).

Fiehler (2011) ukazuje na to da se eksplicitno navođenje emocionalnih stanja može smatrati dijelom direktne evaluacije koja djeluje nedvosmisleno. Ako u kontekstu umjetne inteligencije u službi emitenta kažemo da se radi o *opasnoj tehnologiji*, re-

cipijent nema potrebe za dodatnom interpretacijom ili kontekstualnim zaključivanjem kako bi se prepoznalo emocionalno ili vrijednosno stajalište emitenta. Drugim riječima, *opasna tehnologija* ne ostavlja mnogo prostora za neutralnost recipijenta: sama riječ *opasna* izražava a time i usmjerava emocionalnu reakciju – *strah* ili *oprez*.

Već je spomenuto da se emocije prema Pociasku (2022) mogu posmatrati i kao diskursivne prakse unutar šireg medijskog konteksta. U okviru diskursnolingvističkog pristupa one se pojavljuju na intratekstualnoj razini, odnosno u samoj strukturi teksta, putem leksičkih izbora, imenskih i pridjevskih fraza, ali i na transtekstualnoj razini – onda kada različiti tekstovi ili autori preuzimaju jedni od drugih određene vrijednosne sudove. Ključna je činjenica da se eksplicitnim imenovanjem pozitivnih ili negativnih karakteristika kod recipijenata evocira ili pojačava određena emocija, primjerice *strah*, *nada* ili *radost* (ibid.).

Čović-Filipović (2016) također naglašava da se emocionalnost u medijskom diskursu nerijetko ostvaruje upravo upotrebom evaluativnih izraza odnosno nominacija. Nominacije poput *ljudski izrod*, *zvijeri* ili *divljaštvo* u medijskom diskursu o Sarajevskom atentatu otvoreno ukazuju na vrijednosnu orijentaciju emitenta i formiraju, uglavnom namjerno, određeni emocionalni okvir – pozitivni ili negativni – unutar kojeg čitalac percipira opisani događaj ili pojavu. Jasno je da se u navedenim primjerima stvara negativan evaluacijski okvir unutar kojeg se ljudima/atentatorima pripisuju animalne osobine.

Schwarz-Friesel (2013) naglašava da ovi evaluativni izrazi imaju i posebno semantičko obilježje: oni ne sadrže samo denotativno značenje, već su i markirani, što znači da imaju i konotativnu tj. vrijednosnu komponentu. Na primjer, pridjev *opasno* nema samo značenje *visok nivo rizika* nego dodatno nosi i intenciju izazivanja *straha* ili *opreza*, što se može opisati kao deontička značenjska komponenta: *treba biti oprezan/imati strah u odnosu na referenta*. Tako se emocionalna značenjska komponenta evaluativnog izraza prenosi i na recipijenta. Upravo takav afektivni sloj pokreće, kako primjećuje Schwarz-Friesel (ibid.), proces vrednovanja i donošenja stavova.

3.2. Implicitna emocionalnost

Suprotno eksplicitnoj emocionalnosti, implicitno iskazivanje emocija oslanja se na izražajnu funkciju Bühlerovog (1934) jezičkog znaka: emocija se ne pominje direktno, niti se nužno koristi eksplicitno evaluativna leksika, već se emocionalnost kodira sugestivnim konstrukcijama, metaforama, retoričkim pitanjima i sl., pri čemu se podrazumijeva određeno znanje recipijenta o svijetu (njem. Weltwissen) kako bi deko-

dirao emociju (up. Schwarz-Friesel 2013). Prema Pociasku (2022) i Schwarz-Friesel (2013), ovakva implicitna emocionalnost djeluje osobito snažno u medijskim tekstovima ili drugim javnim diskursima, jer čitatelj ili slušalac dekodira emociju pomoću sopstvenih interpretativnih procesa.

Kao jedan od osnovnih načina implicitnog iskazivanja emocionalnosti navode se metafore (up. Schwarz-Friesel 2013). Umjesto da se emocija imenuje direktno, metafora stvara slikoviti okvir koji vodi ka određenom afektivnom odgovoru. U diskursu o složenim ili kontroverznom temama poput političkih sukoba ili naučnih otkrića, one mogu itekako utjecati na percepciju i stavove recipijenata. No, bitno je napraviti distinkciju između konvencionalnih i konceptualnih metafora. Konvencionalne metafore su leksikalizirane i počivaju na ustaljenim jezičkim kombinacijama. Pošto su se ukorijenile u svakodnevnom jeziku, često ne izazivaju iznenađenje, ali prikriveno nose određenu emocionalnu komponentu (ibid.). Pa tako izjava da *umjetna inteligencija preuzima kontrolu* djeluje jezički neutralno, ali u suštini implicitno tj. metaforički prenosi kodiranu poruku o potencijalnoj prijatnji i samim time može evocirati osjećaj straha. S druge strane, konceptualne metafore, prema teoriji Lakoffa i Johnsona (2003), nisu samo stilska sredstva, već i mehanizmi mišljenja koji određuju kako razumijemo pojmove te društvene i kulturne vrijednosti koje se normalizuju kroz jezik. Time se metafora pretvara u retorički alat za ubjeđivanje, budući da preko izvornog domena tj. koncepta poput rata, sporta ili prirodne nepogode šalje implicitnu poruku o poželjnim ili nepoželjnim aspektima ciljnog domena (up. Miladinović 2023).

Miladinović (2023) je rezultatima svog istraživanja pokazala i da se metafore često pojavljuju zajedno s drugim stilskim figurama ili diskursnim strategijama koje pojačavaju i usmjeravaju implicitnu emocionalnost. Tako se umjetnoj inteligenciji nerijetko pripisuju ljudske osobine, čime se ona personificira – npr. *veštačka inteligencija je izbacila i druge kolege; kako da vam četbot ne ukrade posao* i sl. (Miladinović 2023: 66). Pored toga, da bi se pojačala emocionalnost, nailazimo i na hiperbolične izraze poput *veštačka inteligencija bi mogla da uništi svet* (Miladinović 2023: 57) te semantičko kontrastiranje pod kojim se podrazumijeva da se umjetna inteligencija na nivou propozicije jednog istog teksta prikazuje i kao nešto pozitivno i kao nešto negativno, pa je tako moguće da se umjetna inteligencija u jednom tekstu konceptualizira i kao kradljivac i kao pomoćnik (ibid.).

Ovim konstatacijama zaokružujemo teorijski dio rada u kojem su prikazane lingvističke dimenzije eksplicitne i implicitne emocionalnosti. U nastavku slijedi empirijski dio u kojem ćemo predstaviti metodologiju te rezultate kvantitativne i kvalitativne analize.

4. METODOLOGIJA

Ovaj rad je metodološki baziran na modelu DIMEAN (njem. *Diskurslinguistische Mehr-Ebenen-Analyse*)⁵ kojeg su razvili Spitzmüller i Warnke (2008), a koji podrazumijeva diskursnolingvističku analizu na više razina: *tekstna* odnosno *intratekstualna razina*, *razina aktera* i *nadtekstna* odnosno *transtekstualna razina* (up. Niehr 2014). Na intratekstualnom nivou analizira se sama jezička struktura teksta, uključujući lekseme, propozicije, sintaksičke obrasce, tekstualnu organizaciju i stilske figure. Akterski nivo bavi se pozicijama govornika u diskursu i analizira kako različiti društveni akteri (npr. novinari, političari, naučnici) oblikuju diskurs, dok najviši nivo, transtekstualni, obuhvata šire ideološke i historijske kontekste diskursa. Na ovoj najvišoj razini se, dakle, analiziraju dominantni narativi, ideologije, društveni konstrukti i načini na koje se znanje o određenoj temi oblikuje i prenosi kroz vrijeme, što omogućava uvid u šire značenje diskursa i njegovu ulogu u društvenim procesima (ibid.).

U ovom radu jezičke manifestacije će se analizirati na intratekstualnom nivou koji podrazumijeva konkretnu leksičku analizu tj. analizu nominalnih izraza, kao i analizu na nivou propozicija odnosno analizu retoričkih figura. Međutim, s obzirom na to da su tekstovi korpusa međusobno uvezani i čine isječak diskursa o umjetnoj inteligenciji, krajnji zaključci rada će se, u mjeri koliko to analiza dopušta, transponirati na transtekstualni nivo kako bi pružili uvid u to kako se umjetna inteligencija percipira i oblikuje u analiziranom dijelu medijskog diskursa u Bosni i Hercegovini.

U skladu s tim, kombinovana se kvantitativna i kvalitativna analiza. Kvantitativna analiza imala je za cilj utvrditi učestalost određenih jezičkih i retoričkih kategorija (evaluativni i metaforički izrazi, personifikacija, hiperbola, semantički kontrasti). Drugim riječima, željelo se ustanoviti koliko često se pojedine kategorije koriste u medijskom predstavljanju umjetne inteligencije. Potom je kvalitativna analiza omogućila detaljnije razumijevanje svakog od navedenih aspekata, uz lingvističku interpretaciju primjera u njihovom kontekstu. Fokus je bio na prikazu kako odabrana leksičko-stilska sredstva funkcionišu u tekstu, te koji koncept umjetne inteligencije evociraju.

Ovaj rad baziran je na analizi ukupno 15 novinskih tekstova objavljenih tokom decembra 2024. godine na online portalima: Media.ba, Klix.ba, Vijesti.ba, Avaz i Oslobođenje. Ukupno je iz odabranih tekstova izdvojeno 45 jezički relevantnih primjera u kojima se ekspresivno tematizira umjetna inteligencija, njene osobine, efekti,

5 S obzirom na prostorna ograničenja, pojedinačne razine DIMEAN modela se neće detaljno predstavljati. U tu svrhu vidi Niehr (2014, poglavlje 4).

te društvene implikacije. Portali Media.ba, Klix.ba, Vijesti.ba, Avaz i Oslobođenje odabrani su na osnovu njihove vidljivosti i utjecaja u bosanskohercegovačkom medijskom prostoru. Oni se prema procjeni autora mogu smatrati reprezentativnima jer pokrivaju širi spektar tematskih područja (od tehnologije i ekonomije do društvenih i političkih zbivanja) te imaju brojnu čitalačku publiku. Iako je broj tekstova relativno mali (15 jedinica), svaki je selektovan s namjerom da bude jasno fokusiran na umjetnu inteligenciju. Svi tekstovi su, dakle, birani tako da umjetna inteligencija bude dominantna tema ili barem jedan od glavnih tematskih naglasaka, kako bi se jasno moglo ustanoviti na koji način autori koriste jezička i stilska sredstva u predstavljanju inovacija i kontroverzi povezanih s umjetnom inteligencijom. Radi se uglavnom o generalnim člancima koji razmatraju umjetnu inteligenciju u kontekstu općeg tehnološkog razvoja, no postoje i pojedini tekstovi koji se fokusiraju npr. na utjecaj u privredi, obrazovanju, pa čak i u filmskoj industriji ili sportu.

Svi analizirani članci objavljeni su u decembru 2024. godine. Zašto baš ovaj period? Prije svega, važno je podsjetiti da je kraj 2022. godine označio prekretnicu u razvoju vještačke inteligencije, posebno generativnih modela poput ChatGPT-a, što je dovelo do intenzivne polarizacije stavova o umjetnoj inteligenciji: jedni su je dočekali s euforijom, drugi sa zabrinutošću ili strahom. No, dvije godine kasnije, u decembru 2024. godine, možemo reći da već postoji određena vremenska distanca, što znači da je šira publika imala priliku iskusiti AI tehnologije u raznim domenima, čime se povećava šansa za uočavanjem konkretnih diskursnih praksi baziranih na iskustvima, a ne prvim senzacionalističkim reakcijama.

U nastavku ćemo detaljnije predstaviti rezultati kvantitativne i kvalitativne analize, uz primjere koji potkrepljuju opservacije o evaluativnim, metaforičkim, personificiranim i hiperboličnim izrazima, kao i diskursnim taktikama semantičkog kontrastiranja.

5. REZULTATI ANALIZE

U korpusu je analizom izdvojeno 45 relevantnih primjera u kojima se očituje odnos prema umjetnoj inteligenciji. Analiza je obuhvatila sljedeće kategorije:

1. eksplicitno evaluativni izrazi
2. metaforički izrazi
3. semantički kontrasti
4. personifikacija
5. hiperbola

Radi se, dakle, o onim jezičkim kategorijama za koje je autor heurističkim pregledom tekstova iz korpusa ustanovio da su najzastupljenije. Pored ovih kategorija, analiza je bazirana i na distinkciji između eksplicitnog i implicitnog iskazivanja emocionalnosti koja je objašnjena u teorijskom dijelu rada.

5.1. Kvantitativna analiza

Prvo valja prikazati stepen eksplicitne i implicitne emocionalnosti. Eksplicitna emocionalnost, kako smo rekli, podrazumijeva slučajeve gdje se emocija ili vrijednosni sud izričito imenuju, dok implicitna emocionalnost obuhvata one primjere u kojima se emocija ili stav samo sugerišu (npr. kroz metaforu ili semantičko kontrastiranje). Rezultati su prikazani u tabeli ispod:

Kategorija	Broj primjera	Procenti
Eksplicitna emocionalnost	16	35,56 %
Implicitna emocionalnost	29	64,44 %

Iz table je vidljivo da je veći broj primjera (29) svrstan u kategoriju implicitne emocionalnosti, dok se eksplicitna emocionalnost javlja u 16 primjera. To ukazuje da emicenti češće posežu za indirektnim načinima prenošenja emotivnih i vrijednosnih stavova.

U nastavku slijedi raspodjela pet ključnih kategorija od kojih samo eksplicitni evaluativni izrazi pripadaju eksplicitnoj emocionalnosti, dok se metaforički izrazi, semantički kontrasti, personifikacija i hiperbola svrstavaju u implicitnu emocionalnost. U tabeli su prikazani njihovi brojevi i procenti kao dopuna prethodnoj tabeli. Važno je istaći da se jedan primjer ponekad mogao svrstati u više od jedne kategorije, zbog čega zbroj procentualnih vrijednosti prelazi 100%.

Kategorija	Vrsta emocionalnosti	Broj primjera	Procenti
Eksplicitni evaluativni izrazi	eksplicitna	16	35,56 %
Metaforički izrazi	implicitna	13	28,89 %
Semantički kontrasti	implicitna	8	17,78 %
Personifikacija	implicitna	6	13,33 %
Hiperbola	implicitna	5	11,11 %

Nakon tabelarnog prikaza rezultata kvantitativne analize, u nastavku će biti predstavljeni i interpretirani konkretni primjeri iz korpusa, također prema već utvrđenim kategorijama jezičke manifestacije emocionalnosti.

5.2. Kvalitativna analiza

Cilj kvalitativne analize je pokazati na koji se način jezičkim sredstvima označavaju, izražavaju te oblikuju emocije, vrijednosni stavovi i ukupna percepcija umjetne inteligencije u medijskom diskursu.

5.2.1. Eksplicitni evaluativni izrazi

Kao što je rečeno, eksplicitni evaluativni izrazi obuhvataju jezička sredstva koja direktno obilježavaju ili izražavaju neku emociju ili emocionalno stanje, te ocjenjuju osobu, predmet ili pojavu. U kontekstu vještačke inteligencije to su najčešće pozitivni i negativni atributi kojima emitenti tj. autori/novinari nedvosmisleno daju evaluativni sud. Pri tome je važno naglasiti da se uz eksplicitne evaluativne izraze vežu i tzv. dvostruke semantičke propozicije. Jedna je uvijek ekspresivna tj. evaluativna, dok je druga obično čisto informativna tj. deskriptivna.

(1) *Alati poput ClaimBustera i AdVerif.ai su izvanredni [...] (P1)*

Pridjev tj. elativ *izvanredni* direktno označava visok stepen vrijednosti i predstavlja evaluativnu tj. ekspresivnu propoziciju (*ClaimBuster i AdVerif.ai su izvanredni*). Nasuprot tome bi druga propozicija (*ClaimBuster i AdVerif.ai su alati*) bila čisto informativna odnosno deskriptivna. Još neki od primjera su:

(2) *Vještačka inteligencija je ključna za identifikaciju korelacija koje nisu odmah uočljive ljudskom oku [...] (P2)*

I u ovom primjeru se može primijetiti elativ *ključna* koji eksplicitno pozitivno valorizira ulogu umjetne inteligencije (ekspresivna propozicija), a istovremeno nosi i informaciju da ona omogućava pronalaženje veza koje ljudsko oko ne može odmah uočiti.

(3) *[...]Moramo biti vrlo pažljivi i promišljeni jer je AI potencijalno vrlo opasna. (P3)*

I ovaj primjer prikazuje eksplicitno vrednovanje, no ovaj put u negativnom pravcu. Predikacijom *je potencijalno vrlo opasna* iskazuje se negativna emocija koja se može manifestovati kao strah ili zabrinutost, iako se ista prilogom *potencijalno* pokušava djelomično ublažiti.

Pored navedenog, u korpusu se pojavljuju i tri primjera u kojima se eksplicitno označavanje emocija veže uz citate tj. realizira putem referencijalne intertekstualnosti na nivou aktera. Radi se konkretno o citranju stavova poznatih ličnosti odnosno autoriteta iz različitih oblasti (glumci, tehnološki vizionari, naučnici). Osim što pojačavaju vjerodostojnost, njihove izjave imaju i emocionalnu dimenziju. Kada se citira neka poznata ličnost koja izražava zabrinutost ili oduševljenje, možemo reći da sama slika te osobe, njena javna reputacija, uspjesi ili popularnost mogu izazvati sličnu emociju kod recipijentata. Ovim se ostvaruje emocionalno povezivanje s recipijentom: fanovi ili poštovaoci određene ličnosti mogu vrlo lako usvojiti njen stav, koji se nerijetko predstavlja dramatično ili senzacionalistički. Primjeri iz korpusa:

(4) *Brzi napredak vještačke inteligencije (AI) preoblikuje globalno tržište rada na način koji tek počinjemo da razumijemo. Bill Gates predviđa: od bezbroj profesija, samo tri će zaista izdržati AI revoluciju. Ova perspektiva postavlja ključna pitanja o našoj spremnosti za takvu transformativnu promjenu [...] (P4)*

Bill Gates se navodi kao ugledna ličnost iz tehnološkog svijeta, što istog trenutka djeluje kao argument autoriteta (osnivač Microsofta, svjetski filantrop, inovator). Performativni glagol *predviđa* uvodi izvjesnu „proročku” dimenziju, pojačavajući utisak vjerodostojnosti. Upotrebom kvantitativnih iskaza (*od bezbroj profesija, samo tri...*) naglašava se ekskluzivnost i širi potencijalni strah (samo tri profesije „preživljavaju”).

(5) *Zvijezda kulturnih 'Prijatelja' izrazila je zabrinutost za budućnost glumaca, ali i istakla da je brine budućnost umjetne inteligencije [...] (P5)*

Samim navođenjem da je riječ o *zvijezdi kulturnih 'Prijatelja'* stvara se emocionalna povezanost s recipijentima, naročito fanovima ove serije. Njen eksplicitno iskazan stav – *zabrinutost za budućnost* – navodi recipijenta da i sam razmisli o tome kako se umjetna inteligencija reflektuje na kreativnu industriju. Ovo nije samo briga IT stručnjaka, nego i osoba iz (šire) javnosti i kreativnog sektora.

(6) *Nobelovac i 'kum umjetne inteligencije' poslao upozorenje: prijetnja izumiranju ljudi je stvarna [...] (P6)*

Isticanje titula *nobelovac* i *kum umjetne inteligencije* tipičan je primjer apeliranja na autoritet, budući da je Hinton jedan od pionira „deep learning” pristupa. Njegove ozbiljne, apokaliptične tvrdnje (*prijetnja izumiranju ljudi*) djeluju još snažnije jer dolaze od nekoga iz struke. Dodatno, upotreba riječi *upozorenje* predstavlja performativ koji nosi snažan emotivni naboj i opominje čitaoca da taj stav treba uzeti u obzir kao urgentan i kredibilan. Možemo zaključiti da je uloga ovog intertekstualnog sredstva da se podigne nivo povjerenja. Kada autoriteti upozoravaju ili se oduševljavaju, re-

cipijent doživljava sličnu emociju, što je mnogo snažnije nego kada se radi o anonimnom stručnjaku ili političaru. Atributivne fraze poput *kum umjetne inteligencije* ili *zvijezda 'Prijetelja'* dodatno djeluju kao metadiskurzivni signali, sugerirajući ko govori i zašto je to važno – nivo aktera.

5.2.2. Metaforički izrazi

Već je rečeno da su metafore učestali retorički i kognitivni resursi u kojima se apstraktni pojmovi poput umjetne inteligencije približavaju čitaocu putem poznatih modela iz svakodnevnog iskustva. U korpusu možemo izdvojiti konvencionalne (ustaljene) i konceptualne metafore. Konvencionalne metafore su one koje su se, kako smo rekli u teorijskom dijelu, toliko „udomaćile” u jeziku da ih više ne doživljavamo kao stilski obilježene, a često se koriste i u formalnim kontekstima (up. Schwarz-Friesel 2013). Primjer iz korpusa:

(7) *Napredak vještačke inteligencije preoblikuje globalno tržište rada [...] (P7)*

Glagol *preoblikovati* čest je dio kolokacije kojom se opisuje globalni utjecaj neke tehnologije ili pojave, a definira se kao „dati ili dobiti drugi oblik; preobličiti” (Čedić et al. 2007: 803). Iako, dakle, sadrži slikovito poređenje (poput mijenjanja oblika nečega), u javnom se diskursu toliko često koristi da se percipira kao stilski relativno neutralan izraz.

Za razliku od konvencionalnih metafora, konceptualne metafore zasnovane su na dubljim kognitivnim mapiranjima: jedan apstraktni koncept (umjetna inteligencija) shvata se kroz pojam iz drugog semantičkog okvira (revolucija, sila, transformator). U analiziranom korpusu primjeri jezičkih metafora bazirani su na konceptualnoj metafori UMJETNA INTELIGENCIJA JE RADIKALNA PROMJENA, gdje se ona doživljava kao entitet koji izaziva korjenite transformativne procese. Reprezentativni primjeri iz korpusa su:

(8) *Kreće revolucija! Pogledajte kako će umjetna inteligencija suditi borbu [...] (P8)*

Ovdje se umjetna inteligencija prikazuje kao revolucija – time se ne ukazuje samo na tehnološki napredak, nego i na „korjenit preobražaj, preokret na nekom polju života i rada” (Čedić et al. 2007: 992). Ova metafora implicira dinamičnu i neizbježnu promjenu, koja može izazvati i uzbuđenje i strah, zavisno od recipijentovih asocijacija vezanih uz koncept REVOLUCIJA.

(9) *VI je sila koja potpuno mijenja igru u strateškoj komunikaciji. (P9)*

Ovdje se vještačka inteligencija (VI) konceptualizira kao sila, što implicira moć i neizbježnost njenog utjecaja, dok izraz *mijenja igru* sugerira potpunu promjenu po-

stojećih pravila. Ovakva jezička konstrukcija još jasnije ističe koncept umjetne inteligencije kao radikalne promjene.

Ovakve metafore nose jače značenjske implikacije i mogu snažnije utjecati na stavove i emocije čitalaca jer ne djeluju samo kao stilska sredstva, već oblikuju i način na koji razumijemo samu temu. Revolucija, na primjer, može zvučati uzbudljivo, ali i zastrašujuće – zavisno od toga da li recipijent ima pozitivne ili negativne asocijacije na korjenite promjene.

Na taj način, konceptualne metafore pospješuju implicitnu emocionalnost diskursa: iako se nigdje ne kaže da je umjetna inteligencija izričito opasna ili odlična, samom metaforom revolucije ili sile emitenti navode recipijente da razmišljaju o vještačkoj inteligenciji kao o nečem snažnom i transformativnom.

5.2.3. *Semantički kontrasti*

Pored metaforičkih izraza i semantički kontrasti se često pojavljuju u korpusu. Oni postavljaju dvije ili više suprotstavljenih tvrdnji (npr. pozitivna i negativna strana jedne iste pojave), čime se „obavijaju” određenom interpretacijom kako bi se recipijentu predložio ili nametnuo određeni doživljaj tj. emocionalno stanje. U nastavku će biti navedeno nekoliko primjera iz korpusa.

(10) *Alati poput ClaimBustera... su izvanredni... naspram napornih manuelnih provjera.* (P10)

Jasno je, dakle, da i u kontrastnim izrazima imamo duple semantičke propozicije koje emitent evaluativno kodira na način da jedna uvijek naglašava ono što je pozitivno (u ovom primjeru *izvanrednost AI alata*) a druga, u kontrastu, ono što je negativno (u ovom primjeru *naporne manuelne provjere*), što umjetnu inteligenciju u cjelini stavlja u pozitivnu poziciju u odnosu na ljudski rad.

(11) *AI je superiornija od čovjeka u identifikaciji određenih korelacija, ali ljudsko uredničko prosuđivanje ostaje nezamjenjivo.* (P11)

Ovdje se suprotstavlja *superiornost umjetne inteligencije* određenim sposobnostima *nezamjenjivog ljudskog faktora*. Ovakva kontrastiranja često se koriste da se pojačaju ili ublaže određene emocionalne poruke. U ovom konkretnom primjeru se pokušava ublažiti potencijalni strah izazvan propozicijom *AI je u nekim sferama superiornija od čovjeka*, naglašavajući da ljudski faktor poput uredničkog prosuđivanja ipak ostaje nezamjenjiv.

(12) *Vještačka inteligencija donijela je neke koristi društvu 2024. godine, uprkos rastućim zabrinutostima zbog njenog potencijalnog utjecaja na čovječanstvo.* (P12)

Uz pomoć navedenog primjera (12), možemo objasniti da se semantički kontrasti često povezuju i sa semantičkim okvirima (tzv. frames). Umjetna inteligencija se opisuje kao *korisna*, ali i *opasna*. No, također se može primijetiti da se uz *koristi vještačke inteligencije* veže neodređeni determinator *neke* što se treba interpretirati kao vrsta strategijskog framinga. Iako postoje vrlo konkretne koristi i prednosti koje je AI donijela i koje su se eksplicitno mogle navesti, one se marginaliziraju i svjesno tretiraju kao neodređene, a upravo zbog emitentovog nastojanja da smanji semantičku vrijednost pozitivne propozicije (*koristi vještačke inteligencije*) i time omogući jaču semantičku integraciju i emocionalni efekat negativnih propozicija (*zabrinutost, vještačka inteligencija je potencijalno loša po čovječanstvo*).

Ovakve kombinacije kontrasta i semantičkih okvira čine da se recipijent neprestano kreće između dvije krajnosti (npr. *entuzijizam* i *bojazan*), prilikom čega je nerijetko već u samom tekstu sugerisan preferirani (emitentov) interpretativni okvir. Time se dodatno ističe implicitni emocionalni naboj koji zavisi i od znanja kojima recipijent raspolaže, njegovih iskustava i stavova. Za neke će *revolucionarnost* i *nezamjenjivost* imati isključivo pozitivne mentalne reprezentacije, dok će kod drugih te iste riječi izazvati sumnju i strah.

5.2.4. Personifikacija

Rekli smo da se uz metafore vrlo često vežu i druge retoričke figure, posebno personifikacija, koja se, kao što je općepoznato, odnosi na pripisivanje ljudskih osobina ili uloga nečemu što nije čovjek, pa se tako vještačka inteligencija prikazuje kao *biče* koje *razumije, analizira, pomaže* itd. Pokazat ćemo to na nekim konkretnim primjerima iz korpusa.

(13) *Umjetna inteligencija pomaže novinarima da procijene pouzdanost [...] (P13)*

Glagol *pomagati* (*da se nešto procijeni*) sugerije u ovom primjeru da umjetna inteligencija vrši neku vrstu svjesne i pozitivne radnje.

(14) *AI alat razumije kolokvijalni jezik [...] (P14)*

Glagol *razumije* je tipično ljudska aktivnost koja se ovdje pripisuje umjetnoj inteligenciji tj. softveru baziranom na umjetnoj inteligenciji.

(15) *AI sudija će analizirati svaku rundu i donijeti presudu [...] (P15)*

Ovdje je umjetna inteligencija doslovno postavljena u ulogu sudije, čime se dodatno naglašava njena autonomnost i objektivnost.

Personifikacija djeluje na implicitnom planu emocionalnosti – kada čitalac vidi da se umjetna inteligencija „ponaša” poput čovjeka, može osjećati ili olakšanje (zbog

koristi jednog takvog asistenta) ili strah (zbog ljudskih sposobnosti koje mašina preuzima, što može voditi ka dehumanizaciji radne snage ili sl.).

5.2.5. Hiperbola

I hiperbolični izrazi se vrlo često pojavljuju uz metafore i podrazumijevaju preuveličavanje, bilo ono pozitivno ili negativno. Iako u korpusu nisu jako česte, postoje slučajevi koji nastoje da naglase *nevjerovatan* potencijal umjetne inteligencije ili, suprotno, njene *katastrofalne* posljedice. Nekoliko primjera iz korpusa će poslužiti kao ilustracija rečenog.

(16) *AI tehnologije postaju nezamjenjivi alati.* (P16)

Nominacija *nezamjenjivi alati* može djelovati pretjerano zbog apsolutnog pridjeva *nezamjenjiv*, jer se implicira da više nije moguće funkcionisati bez AI tehnologije.

(17) *AI se razvija vrtoglavom brzinom [...]* (P17)

Vrtoglava brzina je tipičan hiperbolični izraz, pri čemu je apsolutni pridjev *vrtoglav* upotrijebljen u svom prenesenom značenju *nagao*, *brz*; koji izaziva *vrtoglavicu* (Čedić et al. 2007: 1233).

(18) *Postoji 10 do 20 % šanse da AI tehnologija uzrokuje izumiranje ljudske rase [...]* (P18)

Čak i ovaj način prezentiranja umjetne inteligencije publici – u okviru procentualnog izražavanja šanse da uzrokuje izumiranje čovječanstva – djeluje, iako je tipičan za naučni jezički stil i ostavlja kvazinaučni dojam, hiperbolički i vrlo senzacionalistički.

Hiperbole, dakle, obično imaju funkciju privlačenja pažnje recipijenata odnosno čitalaca i mogu izazvati snažne emocionalne reakcije, što se posebno uklapa u širi medijski kontekst borbe za klikove i čitanost.

Prikazom ovih hiperboličkih izraza zaokružujemo prikaz rezultata kvalitativne analize koja je pokazala koja se jezička i retorička sredstva i na koji način koriste u bosanskohercegovačkom medijskom diskursu o umjetnoj inteligenciji da bi se označila ili iskazala emocionalnost. Slijedi završno poglavlje u kojem ćemo sumirati najvažnije zaključke.

6. ZAKLJUČAK

Rezultati do kojih se došlo u ovom radu jasno pokazuju da bosanskohercegovački medijski diskurs o umjetnoj inteligenciji uvelike oscilira između isticanja potencijal-

nih koristi (brža obrada informacija, podrška različitim djelatnostima) i naglašavanja prijetnji (gubitak poslova, nepredvidiv razvoj, čak i izumiranje ljudske rase). Na intratekstualnom nivou, analiza jezičkih i retoričkih sredstava ukazuje na sljedeće:

1. Eksplicitna emocionalnost (npr. *opasna* tehnologija, *izvanredni* AI alati) čini oko trećine svih primjera, direktno usmjeravajući reakciju recipijenata ka pozitivnom ili negativnom stavu.
2. Uz eksplicitnu emocionalnost veže se i intertekstualno odnosno retoričko pozivanje na autoritete (Bill Gates, Lisa Kudrow, Geoffrey Hinton), što pojačava emocionalni dojam, jer u javnom mnijenju te osobe uživaju kredibilitet i/ili popularnost.
3. Implicitno izražavanje emocionalnosti: metafore (posebno konceptualna metafora UMJETNA INTELIGENCIJA JE RADIKALNA), semantički kontrasti, personifikacija i hiperbola češće su i snažnije sugerišu emocije poput straha, fascinacije ili ambivalentnosti, a da se emocija sama ne mora eksplicitno imenovati.

Kada se ovi rezultati sagledaju na transtekstualnoj razini, primjećuje se da se stvara prilično ujednačena slika o umjetnoj inteligenciji kao fenomenu koji je istovremeno nezaobilazan i nesiguran. Time se formira ambivalentno znanje o umjetnoj inteligenciji: tehnologija se predstavlja kao *revolucionarna* (i stoga poželjna), ali i *opasna* (i stoga izaziva zabrinutost). Ovakva kontrasna odnosno dualna poruka reproducira se u bosanskohercegovačkim medijima i time uveliko doprinosi oblikovanju javnog mišljenja o vještačkoj inteligenciji u BiH.

Možemo, dakle, zaključiti da znanje o umjetnoj inteligenciji u bosanskohercegovačkom medijskom kontekstu ne nastaje samo putem stručnih rasprava, već i putem emotivno nabijenih, često senzacionalističkih iskaza, što može utjecati na percepciju mogućih rizika i koristi.

S obzirom na složenost teme i brz razvoj umjetne inteligencije, za buduća istraživanja bilo bi korisno proširiti korpus, uključiti i analizu komentara recipijenata i/ili proširiti hronološki okvir kako bi se vidjelo da li se i kako diskurs o vještačkoj inteligenciji razvija kroz duži period. Svakako, ovaj rad pokazuje da jezik nije samo sredstvo za opisivanje fenomena, već i bitan mehanizam za oblikovanje našeg odnosa prema umjetnoj inteligenciji kao fenomenu 21. stoljeća.

LITERATURA

1. Čedić, Ibrahim et al. (2007), *Rječnik bosanskog jezika*, Institut za jezik, Sarajevo
2. Čović-Filipović, Alma (2016), “Jezične strategije izražavanja afektivnosti u diskursu o Sarajevskom atentatu”, *Примењена лингвистика*, 17, 137–149.
3. Fiehler, Reinhard (2011): “Wie kann man über Gefühlesprechen? Sprachliche Mittel zur Thematisierung von Erleben und Emotionen”, U: Ebert, Lisannem; Carola Gruber, Benjamin Meisnitzer, Sabine Rettinger (ur.), *Emotionale Grenzgänge. Konzeptualisierungen von Liebe, Trauer und Angstin Sprache und Literatur*, Köninghausen & Neumann, Würzburg, 17-33.
4. Holdsworth Jim, Mark Scapicchio (2024): *Was ist Deep Learning?* URL: <https://www.ibm.com/de-de/topics/deep-learning> (04.02.2025.)
5. Miladinović, Anđela (2023), “Kritička analiza metafora u medijskom diskursu o veštačkoj inteligenciji na srpskom jeziku”, *Philologija*, 21, 53-73.
6. Niehr, Thomas (2014), *Einführung in die linguistische Diskursanalyse*, WGB (Wissenschaftliche Buchgesellschaft), Darmstadt
7. Pociask, Janusz (2022), “Zur sprachlichen Kodierung von Emotionen im Diskurs”, *Forum Filologiczne Ateneum*, 1(10), 125-142.
8. Schwarz-Friesel, Monika (2008), “Sprache, Kognition und Emotion: Neue Wege in der Kognitionswissenschaft”, u: Kämper, Heidrun, Ludwig M. Eichinger (ur.), *Sprache - Kognition - Kultur. Sprache zwischen mentaler Struktur und kultureller Prägung*. de Gruyter, Berlin - New York, 277-301.
9. Schwarz-Friesel, Monika (2013), *Sprache und Emotion. Zweite, aktualisierte und erweiterte Auflage*, Narr Francke Attempto Verlag GmbH, Tübingen
10. Spieß, Constanze (2024), “Keine Panik vor der KI – Zuschreibungshandlungen in Diskursen über Künstliche Intelligenz. Einlinguistische Perspektive”, u: Schreiber, Gerhard, Lucas Ohly (ur.), *KI: Text. Diskurse über KI-Textgeneratoren*, Walter de Gruyter, Berlin - Boston

IZVORI

1. P1: <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/uloga-vjestacke-inteligencije-u-provjeri-cinjenica-i-borbi-protiv-dezinformacija> (04.02.2025.)
2. P2: <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/uloga-vjestacke-inteligencije-u-provjeri-cinjenica-i-borbi-protiv-dezinformacija> (04.02.2025.)

3. P3: <https://www.oslobodjenje.ba/magazin/tehnologija/nobelovac-i-kum-umjetne-inteligencije-poslao-upozorenje-prijetnja-izumiranju-ljudi-je-1009719/> (04.02.2025.)
4. P4: <https://www.vijesti.ba/clanak/673452/gates-predvidja-samo-tri-profesije-ce-prezivjeti-revoluciju-ai-a> (04.02.2025.)
5. P5: <https://www.klix.ba/magazin/showbiz/lisa-kudrow-o-podmladivanju-toma-hanksa-umjetnom-inteligencijom-u-novom-filmu-brine-me-buducnost/241218095> (04.02.2025.)
6. P6: <https://www.oslobodjenje.ba/magazin/tehnologija/nobelovac-i-kum-umjetne-inteligencije-poslao-upozorenje-prijetnja-izumiranju-ljudi-je-1009719/> (04.02.2025.)
7. P7: <https://www.vijesti.ba/clanak/673452/gates-predvidja-samo-tri-profesije-ce-prezivjeti-revoluciju-ai-a> (04.02.2025.)
8. P8: <https://www.klix.ba/sport/borilacki-sportovi/krece-revolucija-pogledajte-kako-ce-umjetna-inteligencija-suditi-borbu-furyja-i-usika/241220117> (04.02.2025.)
9. P9: <https://www.oslobodjenje.ba/dosjei/kolumne/borba-za-istinu-u-digitalnom-dobu-1004844/> (04.02.2025.)
10. P10: <https://www.vijesti.ba/clanak/673452/gates-predvidja-samo-tri-profesije-ce-prezivjeti-revoluciju-ai-a> (04.02.2025.)
11. P11: <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/uloga-vjestacke-inteligencije-u-provjeri-cinjenica-i-borbi-protiv-dezinformacija> (04.02.2025.)
12. P12: <https://avaz.ba/sci-tech/tehnologija/948121/tehnoloska-godina-iza-nas-od-uzoraka-s-tamne-strane-mjeseca-do-pomaka-u-borbi-protiv-raka> (04.02.2025.)
13. P13: <https://media.ba/bs/magazin-novinarstvo/uloga-vjestacke-inteligencije-u-provjeri-cinjenica-i-borbi-protiv-dezinformacija> (04.02.2025.)
14. P14: <https://www.klix.ba/biznis/jelena-sretenovic-digitalizacija-i-podaci-nas-povezuju-nas-prioritet-je-sigurnost-u-svijetu-transakcija/241231038> (04.02.2025.)
15. P15: <https://www.klix.ba/sport/borilacki-sportovi/krece-revolucija-pogledajte-kako-ce-umjetna-inteligencija-suditi-borbu-furyja-i-usika/241220117> (04.02.2025.)
16. P16: <https://www.vijesti.ba/clanak/673452/gates-predvidja-samo-tri-profesije-ce-prezivjeti-revoluciju-ai-a> (04.02.2025.)

17. P17: <https://www.vijesti.ba/clanak/673452/gates-predvidja-samo-tri-profe-sije-ce-prezivjeti-revoluciju-ai-a> (04.02.2025.)
18. P18: <https://www.oslobodjenje.ba/magazin/tehnologija/nobelovac-i-kum-um-jetne-inteligencije-poslao-upozorenje-prijetnja-izumiranju-ljudi-je-1009719/> (04.02.2025.)

LINGUISTIC MANIFESTATIONS OF EMOTIONALITY IN THE BOSNIAN-HERZEGOVINIAN MEDIA DISCOURSE ON ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Summary:

This paper explores the linguistic and rhetorical means used to express emotionality in Bosnian-Herzegovinian media discourse on artificial intelligence (AI). The corpus consists of 15 newspaper articles published in December 2024 on the portals Media.ba, Klix.ba, Vijesti.ba, Avaz, and Oslobodjenje. The analysis combines quantitative and qualitative methods within the DIMEAN discourse-linguistic model, focusing on the intratextual level (lexical-stylistic and semantic analysis). The results show the presence of both explicit (directly named emotions and value judgments) and implicit emotional expressions (metaphors, personification, hyperbole, semantic contrasts), with the latter being more frequent. The public discourse on AI oscillates between emphasizing potential benefits (revolutionary improvements to human activities) and concerns (job losses, unpredictable consequences). References to authoritative figures (Bill Gates, Geoffrey Hinton, Lisa Kudrow) further intensify the emotional dimension, as these public figures' attitudes resonate with readers. Overall, the analysis indicates that Bosnian-Herzegovinian media, by portraying AI as both advantageous and risky, significantly shape public knowledge and attitudes toward this technology. Future research could include a larger sample and a longer time span to examine more thoroughly the evolving nature of AI discourse.

Key words: emotionality; artificial intelligence; discourse-linguistic analysis; Bosnian-Herzegovinian media discourse

Adresa autora
Author's address

Nedim Livnjak
Univerzitet u Sarajevu
Filozofski fakultet
nedim.livnjak@ff.unsa.ba

